

B. DABIĆ

In memoriam — U spomen!

BOHUSLAV HAVRÁNEK (1893—1978)

Ove godine izašao je iz stroja još jedan krupan slavista, doajen češke i uopšte slovenske slavistike. Habilitovan je za docenta slavistike tačno prije 50 godina! Pola stoljeća bio je neumorni poslenik u raznim disciplinama slavistike, djelovao je kao profesor i istraživač, kao organizator naučnog rada u Čehoslovačkoj.

Rođeni Pražanin, on je naučnu karijeru započeo u češkoj prijestonici, ali je ubrzo prešao u Brno (Moravska), gdje je radio sve do kraja drugoga svjetskog rata. Od 1945. godine pa sve do smrti živio je i djelovao u Pragu. Preminuli akademik Havránek bio je nosilac mnogih titula i medalja, a takođe redovan ili dopisni član mnogih inostranih akademija i naučnih društava. Bio je počasni doktor Univerziteta »Karlo Marks« u Lajpcigu, a od 1963. izabran je za predsjednika Međunarodnog komiteta slavista. Nosilac je ordena Čehoslovačke Republike, laureat Gotvaldove nagrade za 1957. godinu. Dodijeljena mu je, za života, srebrna plaketa Čehoslovačke akademije nauka zbog zasluga za nauku i narod. Nosilac je medalje Karlovog univerziteta za 1965. godinu, zatim bugarskog ordena »Čiril i Metodije«. Član je Bugarske akademije nauka, Srpske akademije nauka i umjetnosti i Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Bio je član Njemačke akademije nauka u Berlinu i Saksonske akademije u Lajpcigu. Takođe je bio član Stalnoga međunarodnog komiteta lingvista (Comité International Permanent des Linguists).

Preminuli akademik Havránek djelovao je u mnogim lingvističkim disciplinama u okviru slavistike. Naročito rado se bavio uporednim izučavanjem gramatičke strukture slovenskih jezika. Osim toga, mnogo je izučavao razvojne zakonitosti slovenskih književnih jezika i najvažnija pitanja češkog jezika, narodnog i književnog.

U svima tim oblastima dao je kapitalna naučna djela. Jedan od najpoznatijih njegovih radova, koji ga je proslavio u svijetu slavistike — slovenske i evropske — bio je *Genera verbi v slovanských jazycích* (1928). To je temeljni rad za dalje proučavanje glagolskoga roda (dijateze) u slovenskim jezicima. Pomenućemo ovdje još neka, ona naj-

krupnija, djela pokojnog akademika Havráneka. To su: *Vývoj spisovného jazyka českého* (u knjizi *Česká vlastiveda*, serija II, 1936), zatim djelo *Nareči česká* (u knjizi *Česká vlastiveda*, 1934). Posebno treba istaknuti još dva njegova krupna rada, koji su i danas živo prisutni u odgovarajućim oblastima slavistike. To su njegove *Studie o spisovnem jazyce* (1963) i *Česká mluvnice* — koju je sastavio u koautorstvu sa svojim dugogodišnjim saradnikom. A. Jedličkom. Prva od njih, uz poznati rad sovjetskoga lingviste Vinogradova, čini i sad glavni teorijski rad iz teorije književnog jezika kod slovenskih naroda. Svi ostali radovi iz pomenutog područja, kod raznih slovenskih naroda, oslanjaju se na dostignuća Havráneka i Vinogradova. Pomenuta gramatika češkog jezika već je doživjela u Čehoslovačkoj više od deset izdanja! Na njoj su se vaspitali cijeli naraštaji bohemista i slavista u Čehoslovačkoj.

Veliku pažnju posvećivao je staroslovenskom jeziku, dužnu pažnju i našem maternjem jeziku — srpskohrvatskom. Zanimao se i za uporedno sintaktičko proučavanje slovenskih jezika, o čemu svjedoči njegov rad pod naslovom *K historickosrovnávacímu poznání syntaxe slovanských jazyků* (1962). Bavio se kontrastivnim izučavanjem češkog i ruskog jezika, i uopšte je stimulisaio istraživanja u tome pravcu.

Pokojni prof. Havránek mnogo se bavio teorijom jezičkog normiranja i, naročito, jezičkom kulturom. Ni u jednom slovenskom jeziku valjda nije tako razrađena teorija standardnog jezika, niti se igdje tako stručno pisalo o jezičkoj kulturi. Sve to zahvaljujući Praškom lingvističkom kružoku i lično akademiku Havráneku. Tako je na češkom tlu prvi put u slovenskom svijetu izgrađena cjelovita teorija književnog jezika. Navešćemo neka Havránekova djela iz te oblasti: *Ulohy spisovného jazyka a jeho kultura* (= Zadaci književnog jezika i njegova kultura) — u zborniku *Spisovna čeština a jazyková kultura* (1932); *K funkčnímu rozvrstvení spisovného jazyka* (1942). Od ostalih radova iz tog područja navešćemo *Zum Problem der Norm in der heutigen Sprachwissenschaft und Sprachkultur* (1936).

Premинуli akademik Havránek boravio je, u više mahova, i u našoj zemlji, pri čemu se živo interesovao za sva pitanja u vezi sa funkcionisanjem srpskohrvatskog jezika kao književnog, a takođe za njegove kontakte sa susjednim jezicima — kako slovenskim tako i neslovenskim.

Rukovodio je mnogim projektima, leksikografskim i istraživačkim, u bogatoj slavističkoj djelatnosti koja je cvjetala u njegovoj otadžbini — od stvaranja samostalne Čehoslovačke Republike pa sve do danas, sa privremenim prekidom u doba njemačke okupacije. Bio je živo prisutan u najuglednijim slavističkim časopisima, negdje kao glavni urednik, drugdje kao član redakcije ili jedan od urednika. Ovdje ćemo napomenuti samo najvažnije časopise u kojima je bio jedan od stubova: *Slavia*, *Naše reč*, *Byzantinoslavica*, *Slovanský přehled* itd. Sve je to u vezi sa pomjeranjem centra slavističkih studija iz Beča u Prag, do čega je došlo zbog propasti Austrijskog Carstva. Onda su se upravo u Pragu koncentrisale velike slavističke snage.

U Čehoslovačkoj su za života pokojnog akademika Havráneka izrađene bibliografije njegovih radova, a osim toga posvećena su mu

dva-tri zasebna zbornika povodom njegovih jubileja. Preminuli akademik Havránek bio je jedan od onih velikih pregalaca koji će za dugo ostati u sjećanju čehoslovačkih i slovenskih slavista, jer je bitno unaprijedio našu nauku, primijenivši u njoj dostignuća evropske lingvistike.

Ova skromna bilješka neka bude oproštajna poruka sa balkanskog slovenskog prostora, naša pošta i divljenje velikome slavisti. Mlađi slavisti neka imaju pred očima domete slavistike, koja nadilazi nacionalne okvire i uključuje se u riznicu evropske nauke i kulture.

B. Dabić